

τερον τῆς Β. Ἐπί τοῦ δαπέδου βράχοι ἐκ τῆς ὀροφῆς ὡς καί εἰς τὴν Ε, εἰς ἣν διανοίγεται μικρὸν βάραθρον μὴ ἐξερευνηθέν. Σταλαγμίται διαφόρων σχημάτων εὐρίσκονται εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην. Διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ διόδων ν, π, π', ο, ρ, σ, σ' ὀδηγοῦμεθα εἰς τὴν αἴθουσαν Ζ. Ὁ μεταξὺ τῶν διόδων τούτων χώρος εἶναι δαιδαλώδης μὲ ἀνώμαλον δάπεδον. Εἰς θέσιν Λ εὐρίσκεται μικρὰ λεκάνη συλλογῆς ὕδατος, παρ' αὐτὴν δὲ ἡμιτεχνητὴ κοιλότης μὲ ὑπολείμματα στάκτης λίαν παλαιᾶς, ἐξ οὗ εἰκόζομεν, ὅτι τὸ σπ. ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἑκπαλαί. Ἡ αἴθουσα αὕτη ἔχει ἀξιολόγους σταλακτίτας. Ἡ αἴθουσα Η περιέχει σταλαγμίτας καὶ τινὰς στήλας, εἰς δὲ τὸ δάπεδον πλῆθος θραυσμάτων σταλακτιτῶν. Μετὰ τὴν διόδον χ κάθοδος εἰς μικρὸν θάλαμον καὶ ἐκεῖθεν διὰ γαλαρίας μὲ σημαντικὸν λιθωματικὸν διάκοσμον καὶ ἐγκατεσπαρμένα, κυρίως εἰς κοιλότητος, ὅστ' ὀδηγοῦμεθα εἰς τὰς τελευταίας τρεῖς αἰθούσας Θ, Ι, Κ μὲ ἀξιόλογον λιθωματικὸν ὕλικόν.

Τὸ ὅλον σπηλαῖον ὑπῆρξε σύστημα ὀχετῶν ὑπογείων ροῶν ὕδατος μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν νῦν ἐξοδον αὐτοῦ. Σταγονοροὴν παρουσιάζει ἐλαχίστην λόγῳ τοῦ μικροῦ πάχους τῶν ὑπερκειμένων στρωμάτων, ὡς ἐκ τούτου δὲ διανύει τὸ τελευταῖον στάδιον, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔλλειψιν πάσης σοβαρᾶς δράσεως

Ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου, παρὰ τὴν εἰσοδον, ἐμετρήσαμε τὰς ὥρας 07.20 καὶ 10.30 θερμοκρασίαν ἀέρος ὑπὸ σκιάν 17,0 καὶ 19,0 ἀντιστοίχως. Εἰς τὴν αἴθουσαν Ζ ἐμετρήσαμε τὴν 09.30 ὥραν θερμοκρασίαν ἀέρος 17,5 καὶ σχετικὴν ὑγρασίαν αὐτοῦ 97.

Ἐπαρξουσῶν τῶν σχετικῶν ἐνδείξεων ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα πρὸς διακρίβωσιν, ἂν τὸ σπ. ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ πότε καὶ ἐξέτασις τῶν ἐν αὐτῷ ὄστων ἀνθρώπου.

Τὸ σπηλαῖον λόγῳ τῆς ἀνωμάλου κατασκευῆς του, τοῦ σχετικῶς ὀλίγου λιθωματικοῦ ὕλικου καὶ τῶν καταστροφῶν τοῦ φυσικοῦ του διακόσμου δὲν δύναται νὰ προβληθῆ πέραν τῶν πλαισίων τοῦ τοπικοῦ (τῆς Δυτ. Κρήτης) τουρισμοῦ. Ἄλλὰ καὶ διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν χρειάζονται ἔργα διευκολύνοντα τὴν προσπέλασίν του καὶ ἐσωτερικαὶ μικροδιαρρυθμίσεις πρὸς ἀνετον κυκλοφορίαν.

2. Κ ρ υ ο ν ε ρ ῖ δ α . Ἰ Α ρ ῖ θ . 548.

Εὐρίσκεται ὀλίγον δυτικώτερον τοῦ προηγουμένου εἰς ὑψόμετρον 230 μ. Πρόκειται περὶ τοῦ ἱστορικοῦ σπηλαίου, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν 9 (21) Αὐγούστου 1821 ὁ Ρεσίτ Πασσᾶς καὶ ὁ Ὄσμάν Πασσᾶς ἀπέπνιξαν διὰ καπνοῦ περὶ τοὺς 130, ἀμάχους κατὰ τὸ πλεῖστον, κατοίκους τοῦ Βαφῆ μετὰ τριήμερον γενναίαν ἀντίστασιν τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν των. Ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς διαστάσεων 1,40 x 0,85, εὐρισκομένης δεξιὰ καὶ ἀνωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου, διαβάζομεν:

«Ἀπὸ μὰ σπῖθα ἀπὸ μισρὴ φωτιὰ μεγάλῃ ἐγίνῃ. Εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ σπῆλαιον τῆς Κρήτης οἱ Ρεσίτ καὶ Ὄσμάν Πασσᾶδες τὴν 9/21 Αὐγούστου 1821 ἀπέπνιξαν 130 ἀνδρας καὶ γυναικόπαιδα τοῦ Βαφῆ φεύγοντας τὴν Τούρκικην ἐπιδρομὴν μετὰ τριήμερον γενναίαν ἀντίστασιν. Εἰς αἰωνίαν μνήμην τῶν ἡρωϊκῶν θυμάτων ἢ Κοινότης Βαφῆ ἐνετείχισε κατ' Αὐγούστον 1938».

Ἡ εἰσοδος τοῦ σπ. ἐστραμμένη πρὸς Β. ἔχει πλάτος 1,8 καὶ ὕψος 1,5. Μετὰ ταύτην στενὴ καὶ χαμηλὴ στοᾶ, τὸ τέλος τῆς ὁποίας διερχόμεθα μόνον ἔρποντες καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας, ὀδηγεῖ εἰς τὰς αἰθούσας Α καὶ Β

διά των διόδων β και γ. Αί αίθουσai αὐται ἐπικοινωνοῦν μεταξύ των διά στενῆς ἐπιμήκουσ σχισμῆς (θι). Ἡ αίθουσα Α ἔχει μικρόν ὕψος μέ κλίσιν τοῦ δαπέδου τῆς ἀπό δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς.

Διά τῆς διόδου γ καί μετὰ κάθοδον 1,5 μ. εἰσερχόμεθα εἰς στενὸν θαλαμίσκον ὕψους 0,5 καί ἐξ αὐτοῦ διά τῆς διόδου δ εἰς τὴν αίθουσαν Β, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται συγκεντρωμένα εἰς σωρὸν, ἐντὸς χαμηλοῦ περιφράγματος ἐκ μπετόν, τὰ ὅστ' αὐτῶν θυμάτων τῆς ἐπιδρομῆς. Ἐν συνεχείᾳ ἐκτείνονται ἡ αίθουσα Γ, μικροῦ ὕψους καί μέ κλίσιν τοῦ δαπέδου τῆς ὡς καί ἡ Α. Εἰς τὴν αίθουσαν Δ εὐρίσκεται λεκάνη συλλογῆς ὕδατος (Λ) διαστάσεων 4,0 x 1,0 x 0,20. Τὴν 11.30 ὥραν ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος αὐτῆς εὐρέθη 10,0, δικατολογοῦσα τὴν ὀνομασίαν τοῦ σπηλαιίου. Τὴν ἰδίαν ὥραν εἰς τὴν αίθουσαν ταύτην ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος ἦτο 14,5, ἡ δὲ σχετικὴ ὑγρασία αὐτοῦ 85. Ἐτέρα λεκάνη συλλογῆς ὕδατος εὐρίσκεται εἰς τὴν Γ αίθουσαν (Λ). Θερμοκρασία τοῦ ἀέρος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπ. τὴν 10,45 ὥρ. 19,0.

Τὸ λιθωματικὸν ὕλικόν τοῦ σπηλαιίου εἶναι ὅλως ἀσήμαντον.

Τὸ σπήλαιον, πλὴν τοῦ λίαν σημαντικοῦ ἱστορικοῦ του, οὐδὲν ἕτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τουριστικῶς. Μόνον διά τοπικὸν τουρισμὸν δύναται νὰ προβληθῆ. Ἀναγκαία πρὸς τοῦτο ἡ διεύρυνσις τῶν στενῶν διόδων.

3. Σ π ῆ λ α ι ο ν Ἰ ω ἄ ν ν ο υ Ἐ ρ η μ ῖ τ η.

Ἄριθμ. 690

Εὐρίσκεται ἔναντι τοῦ προηγουμένου εἰς ὑψόμετρον 250 μ. Ἐχει εἴσοδον ἐστραμμένην πρὸς Ν.ΝΔ. πλάτους 6,5 καί ὕψους 8,0 μορφῆς ἀψίδος.

Πέντε μέτρα μετὰ τὴν εἴσοδον ὑψοῦται τοῖχος μέχρι τῆς ὀροφῆς τοῦ σπηλαιίου. Οὕτω δημιουργεῖται ἡ αίθουσα Β, δισκευασμένη εἰς Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτη. Τῆς αίθούσης Β τὸ δάπεδον εὐρίσκεται 2,30 μ. ὑψηλότερον τοῦ Α.

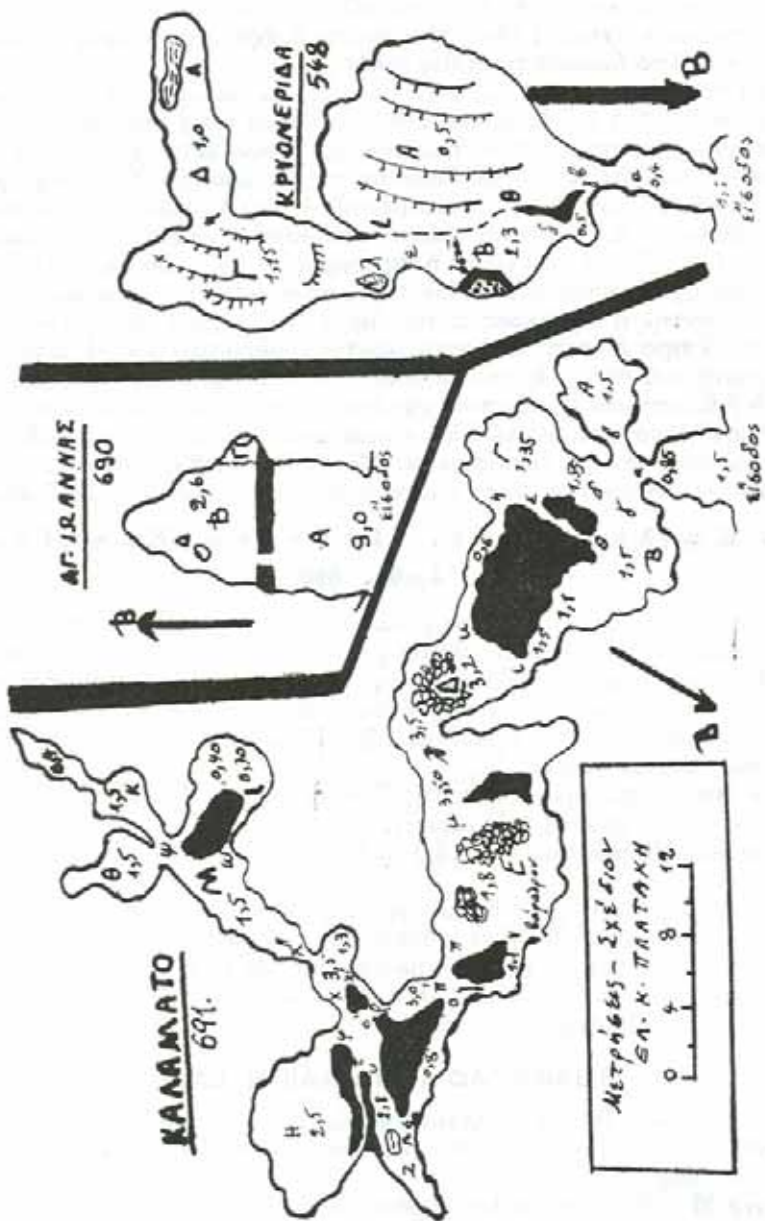
Εἰς θέσιν Γ τὸ ἱερόν Βῆμα τῆς Ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὴν θέσιν Δ μικρὰ λεκάνη συλλογῆς ὕδατος (Ἁγίασμα).

Συνολικὸν μήκος τοῦ σπ. 14,0 μ. Μέγ. πλάτος 0,0 καί ὕψος τῆς αίθούσης Β 2,6 μ.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐρημίτης (περὶ οὗ βλ. Ν. Τωμαδάκη, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ζένος καί ἡ διαθήκη αὐτοῦ. Κρητ. Χρονικά, 1958, 47—72) λατρεύεται καί εἰς τρία ἕτερα σπήλαια τῆς Δυτ. Κρήτης, ἦτοι τοῦ Καθολικοῦ, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κισσάμου καί τοῦ Ζουρέ εἰς Ἀζωγυρὲν Σελίνου (βλ. καί Βιβλιογρ. ἀριθμ. 14).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΠΗΛΑΙΩΝ ΒΑΦΕ

1. Γεωργιουδάκης Π. Τὰ σπήλαια τῆς Κρήτης (προσπάθεια γιὰ μελέτη). Ἀθήνα 1961. Σελ. 29—30 Κρουνερίδα. σελ. 12 Ἁγ. Ἰωάννου καί σελ. 15 δι' ἀμφοτέρα.
2. Δέφνερ Μ. Ὀδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Κρήτην. Ἀθηναί α. χ. Σελ. 19 Κρουνερίδα.
3. Ἐκδρομικὰ Χρονικά. 82, 1960, σελ. 201 Κρουνερίδα. 94, 1961, σελ. 239 Καλαμάτο καί Κρουνερίδα.
4. Κοτσολάκης Γ. Τὰ σπήλαια τοῦ Βαφέ (Κρητ. Ἔστια, 1959, 169—171). Καλαμάτο καί Κρουνερίδα.
5. Κριτοβουλίδης Κ. Ἀπομνημονεύματα τοῦ περὶ αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος πολέμου τῶν Κρητῶν. Ἐν Ἀθήναις 1859. Σελ. 55 Κρουνερίδα.

6. **Μακριδάκης 'Αν.** Τὰ σπήλαιά μας (Κρητ. 'Εστία, 1959, 69—82). Σελ. 76 Κρουνερίδα, σελ. 80 'Αγ. 'Ιωάννου.
7. **Μακριδάκης 'Αν.** Τουριστικός 'Οδηγός Χανίων. Χανιά Κρήτης ά. χ. Σελ. 39 Κρουνερίδα και 'Αγ. 'Ιωάννου.
8. **Πλατάκης 'Ελ.** Τὰ σπήλαια τοῦ Νομοῦ Χανίων (έφημ. Κήρυξ Χανίων, 6—3—1963). Καί διὰ τὰ τρία σπήλαια.
9. **Πλατάκης 'Ελ.** 'Η προστασία και ἡ ἀξιοποίηση τῶν σπηλαίων μας (Κρητ. 'Εστία, 1960,62). Καλαμάτο, Κρουνερίδα.
10. **Πλατάκης 'Ελ.** Σπηλαιολογικά Κρήτης (Δελτ. 'Ελλ. Σπηλ. 'Ετ. 1954. 281). Κρουνερίδα.
11. **Ψιλάκης Β.** 'Ιστορία τῆς Κρήτης ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. 'Εν Χανίοις 1909. Τόμ. Γ', 400 Κρουνερίδα.
12. Faure P. Τὰ Κρητικά σπήλαια (έφ. Πατρίς 'Ηρακλ. 27—8—1959). Σπ. 'Αγ. 'Ιωάννου.
13. Faure P. Grottes explorées en 1954 en Crète qui ne figurent pas au Bulletin de la S.S.G. (Δελτ. 'Ελλ. Σπηλ. 'Ετ. 1955, 100). Καί διὰ τὰ τρία σπήλαια.
14. Faure P. Spéléologie Crétoise et Humanisme (Bull. de l' Assoc. G. Budé, 1958, 3, p. 45). Σπ. 'Αγ. 'Ιωάννου.
15. Faure Nouvelles recherches de Spéléologie et de Topographie Crétoises (Bull. Corresp. Hell. 1960, 207). Καί διὰ τὰ τρία σπήλαια.

II. ΣΠΗΛΑΙΑ ΜΕΛΙΔΟΝΙΟΥ

'Αμαξητή ὁδὸς μήκους 6 χλμ. ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 27 χλμ. ('Αγ. Πάντες) τῆς ὁδικῆς ἀρτηρίας Χανίων-Ρεθύμνου, ὁδηγεῖ εἰς τὸ χωρίον Μελιδόνι (ἕτερον εἶναι τὸ χ. Μελιδόνι Μυλοποτάμου, εἰς ὃ τὸ ἱστορικὸν σπήλαιον).

'Εκ τῶν γνωστῶν σπηλαίων τῆς περιοχῆς, ἦτοι: Λεντάκα Τρύπα, Σπηλιέρα (Γουργούθια), Τρύπα στὰ Χαλασμένα και Μαῦρο Σκιάδι (βαθύτατον σπηλαιοβάρθρον), περιγράφομεν κατωτέρω τὰ δύο πρῶτα. Τὸ τρίτον δὲν ἐξερευνησαμεν ἔλλειψι χρόνου, τὸ δὲ τέταρτον, ἀπαιτεῖ ὁμάδα, πλήρως ἐφοδιασμένη (ἔχει βάθος πλέον τῶν 200 μ.).

Τὰ περιγραφόμενα σπήλαια, διανοίγονται ἐντὸς σχηματισμῶν τοῦ Νεογενοῦς.

1. Λεντάκα Τρύπα. 'Αριθμ. 1100.

Εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 20 λ. Ν. ΝΑ. τοῦ Μελιδονίου εἰς ὑψόμετρον 370 μ.

Βραχεῖαν περιγραφὴν τοῦ σπηλαίου ἔδωκεν ἤδη ὁ P. Faure (Βλ. Βιβλιογρ. 8, 9), ὅστις τονίζει και τὴν σημασίαν τοῦ σπηλαίου ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως. Κατ' αὐτόν, τοῦ σπηλαίου ἐγένετο χρῆσις και κατὰ τὴν Νεολιθικὴν ἐποχὴν. 'Εντὸς αὐτοῦ ἀνεῦρε σποδὸν ξύλων, ἡ ὁποία κατὰ περιοχὰς καλύπτεται ὑπὸ μεταγενεστέρων ἰζημάτων, πλεῖστα θραύσματα ἀγγείων, ποικίλων σχημάτων και ἀποχρώσεων και ἐκ ποικίλου ὕλικου κατασκευασμένων, τινὰ τῶν ὁποίων ἔχουν στυλβωθῆ ἐπιφανειακῶς. Εἰς τὴν περὶ τὸ σπ. ἔκτασιν ἀνεῦρε θραύσματα ἐξ ὀψιδιανοῦ. Τὸ σπήλαιον τοῦτο θεωρεῖ ὡς ἓν ἐκ τῶν ὠραιότερων τῆς Κρήτης.

Αἱ ἡμέτεραι παρατηρήσεις ἔχουν ὡς κάτωθι :

'Η εἴσοδος εἶναι στενὴ ὀπὴ πλάτους 0,50 και ὕψους 0,90 μ. ἐστραμμένη

ΣΠΗΛΑΙΑ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Κ. ΠΛΑΤΑΚΗ

Προέδρου του Σπηλ. Κλιμακίου Κρήτης.

Τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου (Ν. Χανίων) ἔχομεν καταγράψει 93 ἐν ὄλῳ καρστικῆς μορφῆς, ἤτοι 86 σπήλαια, 2 βάραθρα, 4 σπηλαιοβάραθρα καὶ 1 κοίλωμα. Κατάλογον τούτων ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὴν Ἐφημερίδα «Κῆρυξ» Χανίων ἀπὸ 5 ἕως 8 Μαρτίου 1963.

Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα τρία σπήλαια τῆς Κοινότητος Βαφῆ καὶ δύο σπήλαια τῆς Κοινότητος Μελιδονίου. Ταῦτα ἐπεσκέφθην τὴν 23 Μαΐου 1963 μετὰ τῶν μαθητῶν μου Ἑμμ. Βεγγιρῆ καὶ Σταύρ. Μπριλλάκη, οἵτινες μὲ ἐβοήθησαν εἰς τὰς μετρήσεις. Εἰς τὰ σπ. Βαφῆ μὲ ἐβοήθησε καὶ ὁ κ. Ἀναστ. Παινεσάκης, εἰς δὲ τὰ σπ. Μελιδονίου καὶ ὁ ἐξαιρετὸς διδάσκαλος κ. Μιχ. Χατζηδάκης, θερμὸς φίλος τῆς Σπηλαιολογίας, μετὰ τῶν κ.κ. Μάρκου Μανουσάκη, Εὐάγγ. Πλατσιοδάκη καὶ Ἰ. Καρτεράκη. Πάντας τούτους εὐχαριστῶ θερμῶς καὶ ἐντεῦθεν.

Ι. ΣΠΗΛΑΙΑ ΒΑΦΕ

Εἰς τὸ χωρίον Βαφῆς ἄγει ἀμαξιτὴ ὁδὸς 4 χλμ. ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ χ. Βρυῦσαι, κειμένου εἰς τὸ 33 χλμ. τῆς ἀρτηρίας Χανίων—Ρεθύμνου. Καὶ τὰ τρία σπήλαια εὐρίσκονται εἰς τὴν πλησιέστατα καὶ ΝΔ. τοῦ χωρίου Βαφῆ χαράδραν Λαγκόζ, εἰδικώτερον δὲ τὰ μὲν δύο πρῶτα εἰς τὰς νοτίους κλιτεῖς αὐτῆς, τὸ δὲ τρίτον εἰς τὴν βορείαν ἀπότομον κλιτῦν.

Αἱ εἰσοδοὶ καὶ τῶν τριῶν ἀπεκαλύφθησαν διὰ μεταπτώσεως τῶν ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων Τριασίου ἡλικίας, ὀλίγον βορειότερον τῶν ὁποίων ἔχομεν ἐμφανίσεις τοῦ Νεογενοῦς. Ὀλίγον μετὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς χαράδρας, εἰς τὴν κοίτην τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν χειμάρρου, ἀπαντᾶται μάρμαρον. Ἡ βλάστησις τῆς χαράδρας εἶναι πλουσιωτάτη καὶ ἐπιβάλλεται νὰ μελετηθῇ ὑπὸ ἐιδικῶν.

1. Καλαμάτο. Ἄριθμ. 691

Ὑψόμετρον 240 μ. Εἰσοδὸς ἐστραμμένη πρὸς Β. ΒΔ. πλάτους 3.95 καὶ ὕψους 1,50.

Τὸ σπήλαιον εἶναι πολυδαίδαλον μὲ πολλὰς αἰθούσας, θαλάμους, γαλαρίας, στενάς διόδους, μικροὺς θαλάμους ὑπερκειμένους ἄλλων θαλάμων ἢ αἰθουσῶν, μικρὰ βάραθρα κλπ. Διὰ τοῦτο κατεβλήθη πολὺς κόπος κατὰ τὴν ἐπὶ τριῶρον διαρκέσασαν ἐξερεύνησιν καὶ χαρτογράφησιν. Ἡ διδομένη κάτοψις ἀποδίδει τὴν πραγματικότητα εἰς τὰς κυρίας αὐτῆς γραμμᾶς.

Τὸ μῆκος τῆς ὀλικῆς διαδρομῆς ὑπελογίσασμεν εἰς 140 μ. Αἱ διαστάσεις ἐμφαίνονται εἰς τὴν κάτοψιν. Εἰς αὐτὴν οἱ δεκαδικοὶ ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸ ὕψος τῆς ὀροφῆς ἀπὸ τοῦ δαπέδου.

Τὸ σπήλαιον ἀπαρτίζεται ἀπὸ 11, μικρὰς κατὰ τὸ πλεῖστον, αἰθούσας (εἰς τὴν κάτοψιν Α ἕως Κ καὶ Μ).

Μετὰ τὴν στενὴν διόδον ἀναπτύσσονται τρεῖς μικραὶ αἰθουσαι (Α, Β, Γ), ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Γ εὐρίσκεται ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν. Πρὸς τὴν αἰθουσαν Δ ἀγόμεθα διὰ δύο στενῶν διόδων (ηκ, ι). Αὕτη εὐρίσκεται ὑψηλό-

πρὸς Β. Μετὰ ταύτην, τὸ δάπεδον εἶναι λίαν κατηφορικόν, ἐπὶ μήκους 10 μ. μέχρις ὀγκώδους σταλαγμιτικοῦ συγκροτήματος (α). Περαιτέρω (β), εὐρίσκεται ἕτερον ὀγκωδέστερον σταλαγμιτικόν συγκρότημα διαστάσεων 5×5 ×5.5 μ. Εἰς θέσιν γ πολλά θραύσματα σταλακτικῶν καὶ θέσιν δ τρίτον σταλαγμιτικόν συγκρότημα, ἐπίσης ὀγκώδες. Τὸ περιγραφέν δι' ὀλίγων τμημάτων τοῦ σπηλαιοῦ, ἀποτελεῖ τὴν αἴθουσαν Α, τὸ δάπεδον τῆς ὁποίας, εἰς πολὺν περιχῶν, καλύπτεται ἀπὸ βράχους ἀποσπασθέντας ἐκ τῆς ὄροφης.

Μετὰ τὸ τρίτον σταλαγμ. συγκρότημα, διὰ δύο ἐκατέρωθεν αὐτοῦ διόδων καὶ μετὰ κάθοδον 3 μ. ὀδηγούμεθα εἰς τὴν αἴθουσαν Β, τὸ δάπεδον τῆς ὁποίας, σχεδὸν δὲ ἐξ ὀλοκλήρου, καλύπτεται διὰ καταπεσόντων ἐκ τῆς ὄροφης βράχων. Ἡ αἴθουσα ἔχει μήκος 21 μ. πλάτος 11,5, ποικίλον δὲ ὕψος (ἐν τῇ κατόψει οἱ δεκαδικοὶ ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸ ὕψος τῆς ὄροφης ἀπὸ τοῦ δαπέδου). Ἡ αἴθουσα παρουσιάζει λίαν σημαντικὸν φυσικὸν διάκοσμον, ἰδίᾳ εἰς τὰς θέσεις Μ καὶ Κ, περὶ οὗ κατωτέρω.

Μετὰ τὴν διόδον η, ἀναπτύσσεται ἡ αἴθουσα Γ με κλίσιν τοῦ δαπέδου 45° πρὸς ΒΑ καὶ πολλοὺς βράχους ἐπ' αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν στενὴν διόδον θ (εἰς τὸ ἀριστερὸν τμημα τῆς ὁποίας εὐρίσκεται στήλη ὕψους 0,3 με δίσκον) ἀναπτύσσεται χαμηλὴ γαλαρία, ὀδηγούσα εἰς τὰς αἰθούσας Δ καὶ Ε. Ἡ ὄροφὴ τῆς αἰθούσης Δ εἶναι γαιώδης (τὸ ἐκ συμπαγοῦς πετρώματος τμημα αὐτῆς, ἀπεκολληθῆ καὶ κατέπεσε) καὶ ἐπισηφελῆς ὡς ἐκ τούτου. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς ἑτέρας θέσεις τῆς ὄροφης τοῦ σπηλαιοῦ, ἡ ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἀσβεστολιθικὴ ἔκτασις ἔχει ὑποστῆ ἰσχυράν διάβρωσιν με ἀπομένον πάχος ὑπὲρ τὸ σπήλαιον ελάχιστον. Τὸ δάπεδον τῆς αἰθούσης παρουσιάζει κλίσιν πρὸς Νότον. Εἰς τὸ χαμηλότερον τμημα αὐτοῦ εὐρίσκεται λεκάνη συλλογῆς ὕδατος ρομβοειδοῦς κατόψεως, διαστάσεων 4,2 × 2,5 × 0,25. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος αὐτῆς εὑρέθη τὴν 17,15 ὥραν 15,1. Τὴν ἰδίαν ὥραν ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος παρὰ τὴν λεκάνην εὑρέθη 16,2, ἡ δὲ σχετικὴ ὑγρασία αὐτοῦ 94.

Διὰ δύο λίαν στενῶν διόδων, ὀδηγούμεθα εἰς τὴν αἴθουσαν μήκους 9,0, πλάτους τὸ πολὺ 2,0 καὶ ὕψους τὸ πολὺ 2,0. Ἡ αἴθουσα αὕτη παρουσιάζει διάκοσμον κυρίως ἐκ σταλακτικῶν ποικίλων σχημάτων, πλουσιώτατον ἐν τῷ συνόλῳ του (κατὰ τοὺς δυνηθέντας νὰ εἰσέλθωσι κ. Μ. Χατζηδάκη καὶ τοὺς δύο Μαθητὰς μου). Ἐτέρα μικρὰ λεκάνη συλλογῆς ὕδατος, εὐρίσκεται εἰς θέσιν λ τῆς αἰθούσης Β.

Ἐν κατόψει ἀπὸ Β πρὸς Ν τὸ μήκος τοῦ σπηλαιοῦ εἶναι 66 μ.

Τὸ δάπεδον τῆς αἰθούσης Δ εὐρίσκεται 10 μ. χαμηλότερον τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαιοῦ. Ἡ συνολικὴ διαδρομὴ ἐντὸς αὐτοῦ εἶναι περίπου 130 μ.

Ἐὶς τὸν λιθωματικὸν διάκοσμον τοῦ σπηλαιοῦ εἶναι λίαν σημαντικός. Ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀπὸ γεωλογικῆς καὶ φυσικοχημικῆς ἀπόψεως ἔχουν αἱ δύο ἐν συνεχείᾳ περιγραφόμεναι μορφαί, ἧτοι :

1) Π λ ἦ θ ο ς μ ι κ ρ ῶ ν σ τ α λ α γ μ ι τ ῶ ν, ἀναπτυσσομένων εἰς τὴν θέσιν ε τῆς αἰθούσης Α καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν θέσιν Κ τῆς αἰθούσης Β. Ὅλον τὸ δάπεδον τοῦ διαδρόμου Κ καλύπτεται ὑπὸ μυριάδων λεπτῶν μέσου ὕψους 1,5 ἐκ. καὶ εὐθραύστων σταλαγμιτῶν μορφῆς « κ ο υ ν ο υ π ἰ δ ἰ ο ὺ », χρώματος βαθέος κιτρίνου ἕως φαιοῦ. Τὸ ἐκτεταμένον τοῦτο «κουνουπίδι» καλύπτει σχεδὸν ὀλοκλήρον τὸ δάπεδον τοῦ διαδρόμου καὶ τὰ τοιχώματα αὐτοῦ εἰς μικρὸν ὕψος (περὶ τὰ 30 ἐκ.). Τὸ λιθωματικὸν τοῦτο ὕλικόν ἀπετέθη καὶ ἔλαβε τὴν μορφήν αὐτὴν μόνον ἐντὸς τοῦ ὕδατος μικρᾶς λίμνης (ξηρᾶς σήμερον). Τὰ ἴχνη τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος εἶναι λίαν ἐμφανῆ εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ διαδρόμου. Μόνον κάτωθεν αὐτῶν τῶν ἴχνων παρουσιάζονται οἱ

περιγραφόμενοι μικροί σταλαγμίται. Ίδιάζουσα μορφολογία τοῦ βυθοῦ καὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς μικρᾶς λίμνης πρὸ τῆς ἀποθέσεως τοῦ ὑλικοῦ καὶ εἰδικαὶ φυσικοχημικαὶ συνθήκαι αὐτοῦ καὶ τοῦ ὕδατος δύνανται νὰ ἐρμηνεύσουν τὸν σχηματισμὸν τῶν ὠραιοτάτων τούτων σταλαγμιτῶν.

2) Εἰς τὴν θέσιν Μ τῆς αἰθούσης Β, ἐπὶ ὑψώματος τοῦ δαπέδου καὶ εἰς ἕκτασιν 1,5 τ.μ. περίπου ἀπαντῶνται πολυάριθμα καὶ σημαντικοῦ μεγέθους «μαργαριτάρια», σχηματισθέντα κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον ἐντὸς ἀβαθοῦς λεκάνης ὕδατος ξηρᾶς σήμερον. Ἐκ τούτων ἄλλα μὲν εἶναι ἐλεύθερα ὡς κροκάλοι, ἄλλα δὲ εἶναι συγκεκολλημένα εἰς τὸ δάπεδον. Πάντα ἔχουν σχῆμα σφαιρικὸν ἢ ὠοειδές: διαμέτρου ἀπὸ 4 χιλ. ἕως καὶ 70 χιλ. Περιέχουν πάντα τὸν γνωστὸν πυρῆνα, περὶ ὃν ἀπετέθη τὸ λιθωματικὸν ὑλικὸν (οὕτω ὁμοιάζουν καταπληκτικῶς μὲ κουφέτα). Τὸ πάχος τοῦ περὶ τὸν πυρῆνα ἀποτεθέντος ὑλικοῦ εἶναι περίπου τὸ αὐτὸ εἰς πάντα, ἀσχετῶς μεγέθους πυρῆνος (ἐξητάσθησαν αἱ τομαὶ 5 δειγμάτων διαφόρου μεγέθους). Τοῦτο ὑποδηλοῖ ὁμοίομορφον ἀπόθεσιν τοῦ ὑλικοῦ, γενομένην συγχρόνως εἰς πάντα. Τὸ εἰκονιζόμενον ἐν τομῇ κατὰ τὸ ἐπίπεδον τῶν δύο μεγαλύτερων ἀξόνων «μαργαριτάρια», ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν, ἔχει σχῆμα τριαξονικοῦ ἐλλειψοειδοῦς μὲ ἀξονας 58 χιλ. 36 χιλ. καὶ 27 χιλ. Ὁ πυρῆν ἀποτελεῖται ἐξ ὑπομέλανος ἀσβεστολίθου καὶ εἶναι ὀγκώδης. Τὸ ὅλον «μαργαριτάρια» ἔχει βάρους 74,5 γρ. ὄγκον 28 κ.έ. καὶ εἰδικὸν βάρους 2,66]κ.έ.

Τὸ σπήλαιον λόγῳ τοῦ πλαισίου τοῦ φυσικοῦ διακόσμου καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς του σημασίας δύνανται νὰ προβληθῆ καὶ πέραν τῶν πλαισίων τοῦ τοπικοῦ τουρισμοῦ.

Πρὸς τοῦτο θὰ ἀπαιτηθοῦν :

- 1) διευθέτησις τῆς πρὸς αὐτὸ βατῆς ὁδοῦ προσπελάσεως,
- 2) διεύρυνσις τῆς εἰσόδου,
- 3) ἐξομάλυνσις τοῦ δαπέδου κατὰ μῆκος τῶν κυρίων διαδρομῶν,
- 4) διεύρυνσις τῶν πρὸς τὴν αἰθουσαν Ε διόδων,
- 5) διευθέτησις εἰς τὸν διάδρομον Κ πρὸς ἀποφυγὴν φθορῶν εἰς τοὺς σταλαγμίτας κατὰ τὴν δι' αὐτοῦ διόδον.
- 6) ἐξέτασις τῆς ὀροφῆς ἀπὸ ἀπόψεως στερεότητος αὐτῆς,
- 7) ἀρχαιολογικαὶ ἐρευναι εἰς τὴν περίεξ περιοχὴν, εἰς ἣν ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὑπάρξεως Μινωικοῦ οἰκισμοῦ ἢ τάφων,
- 8) κατάλληλος φωτισμὸς.

2. Σπηλιάρια Ἀριθμ. 1122 :

Εὐρίσκεται εἰς θέσιν Γουργούθια, 10 λ. Ν. ΝΑ. τοῦ Μελιδονίου εἰς ὑψόμετρον 320 μ.

Ἐχει μεγάλην εἰσοδὸν πλάτους 8,10 καὶ ὕψους 3,30 ἑστραμμένην πρὸς Νότον.

Τὸ μῆκος τοῦ σπ. εἶναι 16,80, τὸ πλάτος 21,50 καὶ τὸ ὕψος 6,50.

Διανοίγεται ἐντὸς λατυποπαγοῦς ἀσβεστολίθου ἐναλλασσομένου μὲ στρώματα κροκαλοπαγῆ, ἀμμόδη καὶ ἀργιλικά. Χρησιμοποιεῖται ὡς ποιμνιοστάσιον.

Κατὰ τὸν Ρ. Faure εἰς τὸ σπήλαιον τοῦτο εὐρέθησαν σκεύη Νεολιθικῆς ἐποχῆς, ὄστρακα Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ δοχεῖον ὕψους 30 ἐκ. μὲ παραστάσεις Μαλακίων. Κατὰ τὸν ἴδιον, ὠρισμένα κοιλώματα ἐντὸς αὐτοῦ, πιθανῶς ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ λατρευτικῶν σκοποῦς.

BIBΛIOΓPAΦIA CΠHΛAIΩN MEΛIDONIOY

- 1) 'Αμουτζόπουλος Θ. Μόλις τὰ δύο τρίτα τῆς Κρήτης ἔχουν ἐξερευνηθῆ (ἔφημ. Τὸ Βῆμα, 29-11-1961). Σπηλιάρια.
- 2) Γεωργιουδάκης Π. Τὰ σπήλαια τῆς Κρήτης (προσπάθεια γιὰ μελέτη). Ἀθήνα 1961. Σελ. 33 Λεντάκα.
- 3) 'Εκδρομικὰ Χρονικά. 82, 1960, 201 Σπηλιάρια καὶ 94, 1961, 239 Χαλασμένα, Λεντάκα.
- 4) Μακριδάκης Ἀν. Τὰ σπήλαιά μας (Κρητ. Ἑστία, 1959, 82). Σπηλιάρια.
- 5) » » Τουριστικὸς Ὁδηγὸς Χανίων. Χανιά Κρήτης ἀν.χ. Σελ. 41 Λεντάκα καὶ λαξευτοὶ τάφοι εἰς θέσιν ἀγιασμένου.
- 6) Πλατάκης Ἐλ. Τὰ σπήλαια τοῦ Νομοῦ Χανίων (ἔφημ. Κῆρυξ Χανίων, 7-3-1963). Λεντάκα, Σπηλιάρια, Χαλασμένα, Μαῦρο Σκιάδι.
- 7) Faure P. Grottes explorées en 1959 et 1960 en Crète et qui ne figureraient pas encore dans le Bulletin de la Société Speleologique de Grèce (Δελτ. Ἑλλ. Σπ. Ἑτ. 1, 1961, 14). Σπηλιάρια.
- 8) Faure P. 15 grottes explorées en Crète en 1961 (Δελτ. Ἑλλ. Σπ. Ἑτ. 6, 1962, 21). Λεντάκα, Χαλασμένα.
9. Faure P. Cavernes et Sites aux deux extrémités de la Crète (Bull. Corresp. Hellénique, 1962). Σελ. 42-43 Σπηλιάρια. Σελ. 43 Χαλασμένα, Λεντάκα.

RESUME

GROTTEC DE AΠOKOPONOU DE CRETE

Par Elef. Plataki

On expose les résultats de l'exploration des grottes : Kalamato, Kryone-ride, Saint Jean Erimitis, Trypa et Spiliara.

La première est tortueuse et présente des signes intéressants du point de vue d'archéologie. La seconde et la troisième présentent surtout un intérêt du point de vue historique. La quatrième a un riche décor naturel et elle est intéressante du point de vue archéologique, tandis que la dernière est également intéressante du point de vue archéologique.

Tout spécialement, on fait des recherches sur les stalagmites en forme de «chou-flaur» de la grotte Lentaka et des «perles» d'une belle grandeur de la même grotte.

En second lieu, les grottes Lentaka et Kalamato sont considérées comme étant appropriées à être exploitées du point de vue touristique.

La bibliographie relative est exposée.